

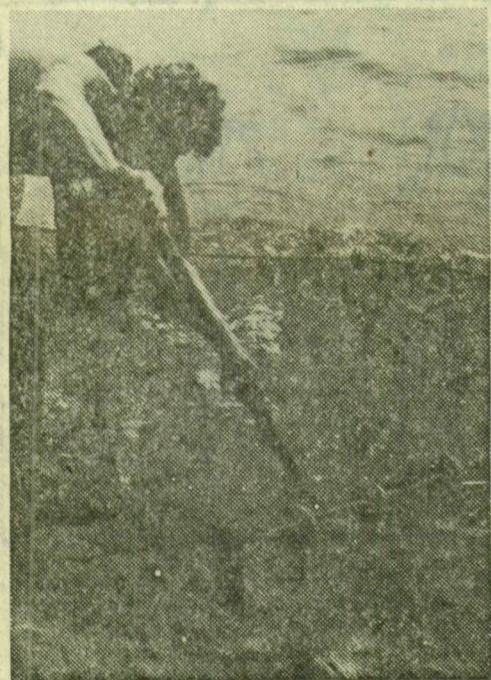
Chikán Ágnes riportja

Elhagyták fészkeiket a kiskócsagok

„Mi az a Fehér-tó? Az Alföld legnagyobb szikes pocsolyája. Mikor jól érzi magát, ötezer holdas tenger, amely elér Szegedtől Kistelekig... Hal van benne annyi, hogy a puli is azt enne, ha bevinné a gusztusa a sárgázó halat. Nagy nyarakon eltűnik a tenger, s akkor végeláthatatlan sziksó-sivatag lesz belőle, amely azonban szeret tengerrel álmódni. A sivatag álmát a költészetben és a fizikában úgy hívják: délibáb...”

Ahogy Móra Ferenc látta a Fehér-tót a század elején, mi már aligha fogjuk. Klebelsberg Kunó ötletét hamarosan megvalósította ugyanis a gazdasági kényszer: példás biotechnikai megoldással mélyebb halastavakat létesítettek a hajdani sivár legelőkön és a halászat egyre több anyagi haszonnal örvendeztette meg az itt dolgozó embereket. A főként Tisza-vízzel töltött medreket nem „dobta ki” magából a természet, mint tőle idegen alakulatokat, sőt: fokozatosan új honfoglalásba kezdtek itt a vízimadarak.

Az őszi, vízjárta puszták egyszer s mindenkorra eltűntek — mutatónak maradt csak belőle a sándorfalvi rét —, keletkezett azonban egy haltenyésztést szolgáló, gazdasági törvények szerint működtetett törend-szer, meg egy természeti törvényekre hallgató, sajátos élővilág. A kétféle érdek azóta is harcban áll ezen a tájon.

Ha a madár költeni akar

Az állami gazdaság területére idegennek tilos belépnie. Kísérőimnek, dr. Molnár Gyulának, a Madártani és Természetvédelmi Egyesület újszegedi helyi csoportja titkáranak és Bakacsi Gábor természetvédelmi őrnek azonban szabad az út: velük sétálunk az enyhe szélben a gáton.

Tőlünk balra tengernyi, hullámzó víztükrök, jobbra keskeny, apadt vízü csatorna: a megtermett pontyok úgy „kúsznak” a meder fenekén, hogy közben feketéllő hátukat sütetik a nappal, mint óceánt szelő bálnák szokás.

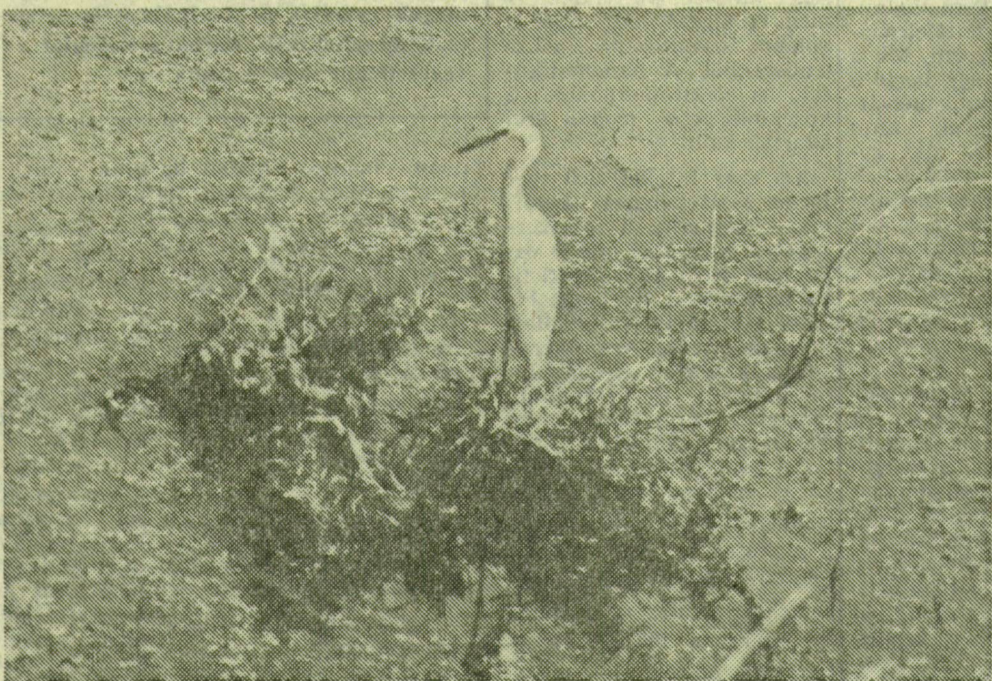
A túlsópartot a keskeny, kis szigeten sűrű nád borítja.

— Látja, a nádszegélyen lemérhető, mennyit apadt a víz a lecsapolás után — mutatja a zöld egyenruhás Gábor. — Kértük a gazdaság embereit, ne engedjék le a vizet, mert az idén ezen a szigeten is fészket raktak a kiskócsagok.

— Miért zavarja őket a vízszintcsökkenés?

— Ha a nád alatt víz van — magyarázza a biológus Molnár Gyula —, a madár biztonságban érzi magát a fészkeiben: ez védelmet nyújt a ragadozó állatok, s az ember ellen. Ha eltűnik a víz, elhagyják a fészkeiket. Most, a költés idején nem kétséges, miféle veszteséggel jár ez...

— Próbálták menteni, ami menthető? Van szavuk a természetvédőknek a gazdasági szakemberekkel szemben?

— Három hete meglepődve vettem észre, hogy fészektelep van itt is — veszi át a szót Gábor. Épp akkor, amikor abban a tömegsérben készülődtek a lehalászashoz. Ezt nem akartuk megakadályozni, de tudjuk: más technológiával ki lehetne szedni a halmennyiség felét, a másik felét pedig a fiókák kiköltése után. Mert maga a mozgás, az emberek közelsége is fészekhagyásra készteti a kiskócsagokat.

Mi is szinte lábujjhegyen lépegetünk a „dicső természet” csöndjében. Jöttünk egy-egy béka loccsan riadva a vízbe, fejünk fölött szürke gém húz el méltóságteljes szárnycsapásokkal. A sziget mögötti tó zátonyain *dankasírályok* sütkéreznek. Gyula közben szakszerű előadást tart átutazó vendégünknek, a *billegető cankóról* és van szerencsém végre élőben is látni a Móránál olvasott halpusztítót, a *kárókatonát* is. Hiába kémleljük azonban az eget, a tópartot, *kiskócsag* nem tűnik föl sehol. Gábor hangja aggódó és egyre idegesebb.

Kiheverik a stresszhatást?

— A Kiskunsági Nemzeti Park szolgálatvezetője és a halgazdaság vezetője leültek tárgyalni. Hogy ez milyen eredményre vezetett? A mi tehetetlenségünket bizonyítja: a piac igényeinek megfelelően csak lehalásszák a tárolt halmenynyiséget. Az ő technológiájuk szerint három hétig szárazon kellene hagyniuk a tavat. Azt értük el, hogy a szigetet azért körbe veszi még a víz. De félek, máris óriási a természet által elszenvedett kár.

— Hány kócsag fészkelhetett itt?

— Kezdetben ötvenkettőt láttam fölrepülni, s ahogy folyt a lehalászás, fokozatosan csökkent a számuk: legutóbb már csak tizenhetet számoltam meg. Remélem, nem megy el anélkül, hogy ma egyet se látna...

Gyula, aki közben távcsővel kémleli a tájat, megtorpan s lepíszeg bennünket. Történetünk féltett főhőse ott álldogál vakító fehéren a parton, délceg tartású fején ott díszleg párzáskor viselt ékessége, a darutoll... Neszezésünkre azonban a levegőbe emelkedik, s riadózára vele rébbernek társai, mind az öten.

— Megint kevesebben vannak... Amikor gumicsizmában átmentem a szigetre, 27 fészket vizsgáltam át, közülük négy volt ép, amely kotlott tojást tartalmazott — meséli Gábor. — Huszonháromban azonban már kihűltek a tojások... Kiváló táplálék szarkának, varjúnak, ezüst sirálynak.

Hova menekülnek innen a kócsagok? Elűzetésük után újra otthont teremtenek? Érezhetnek ők „lelki csalódottságot” a családalapítás erőszakos félbeszakítása miatt? Az együttérző „élőlénytárs” önkéntelenül fölmerülő, ám lehet, laikus kérdései, melyekre a szakember ad választ.

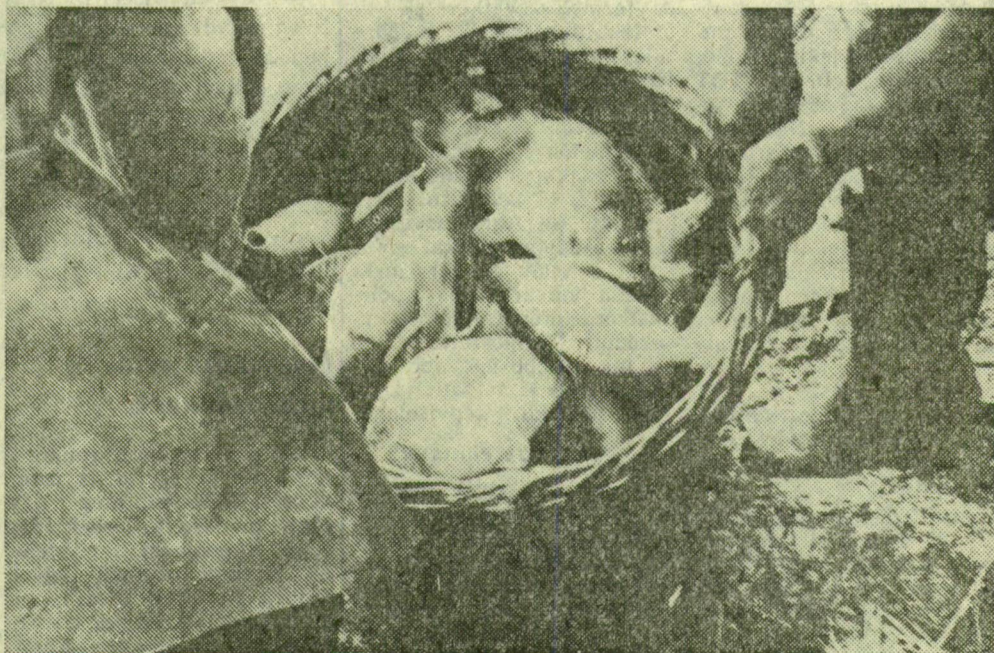
— Ezek az elmenekült madarak új ott-hont találnak talán a Tisza mentén — mondja Gyula. — Valószínű, összeszedik még maradék erejüket és nekilátnak újabb fészket építeni. Hogy kiheverik-e ezt a sztrezzhatást? Ha képesek is lesznek másodköltésre, ezt megbosszulja a természet. A „szülő” szervezete nehezen viseli ezt a dupla megterhelést, a fiókák meg gyöngébbek lesznek, a vonulás közben bizonyára több elpusztul majd.

Halászlé helyett sirályleves?

A Szegedi Állami Gazdaság halászati ágazatvezetője Bécsei Attila:

— Mi rendkívül szeretjük a természetet, a madarakat, ameddig lehet. De gondolja el, az a millió madár úgy viszi a halat, hogy az embernek fáj a szíve. Nekem nem mind-egy, meg a gazdaságnak se: tízezer dankasírály kosztol a Fehér-tón, vagy csak három-ezer... Mert ugye maga se eszik halászlé helyett sirálylevest?

— Amint hallom, a gazdaságnak nemcsak a madarakkal, a természetvédőkkel is meggyűlt a baja.

Molnár Gyula felvételei

— Mi nem tehetünk arról, hogy a kiskócsagok eddig a 3-as tóban, középen költöttek, 1990-ben meg gondoltak egyet, és más-hol raktak fészket. Korábban a nagy, 8—10 hektáros szigeten nem vághattunk nádat miattuk, most meg azt követelték, a vizet ne engedjük le a kis szigetről, hogy ne halásszunk.

— Késleltetni sem lehetett volna azt a munkát?

— Mi terít szerint dolgozunk. Már tavaly októberben eldöntöttük, hogy húsvét előtt innen látjuk el Csongrád és Bács-Kiskun megye lakosságát. Ebben a tóban 4 és félmillió forint „űszkált” egész télen át.

Most, amikor 34 százalékos kamatra adnak kölcsönt, nem vállalhattuk azt a kockázatot, hogy esetleg nem fizetjük ki dolgozóink bérét...

— Úgy tudom, ez jól jövedelmező gazdaság...

— A hortobágyi halastó után ez az ország második legnagyobb gazdasága, ahol állami halászat van. Az összes évi jövedelemnek — amely 50—200 millió között változik — 25—30 százalékát a szegediek „termelik”.

— S mennyibe kerül önöknek a természetvédelem? Kérdezhetném úgy is — nézőpont kérdése — mennyi „kárt” okoz önöknek?

— Nyolc halórt alkalmazunk, aki a halakra vigyáz, ez napi 3000 forint kiadás. A halászok bére napi 5000 forint. Hogy márciustól novemberig riasztjuk a madarakat, az nekünk havi 300 ezer forintunkba kerül. A természetvédelem miatt összesen évi 18—20 millió a kárunk.

Mi a legfőbb közérdek?

A kiskócsagnak mint fokozottan védett állatfajnak a pénzben kifejezett értéke 30 ezer forint. A magyarországi állomány 10 százaléka itt fészkel, a Fehér-tó nádasaiiban. Törvény mondja ki, hogy „A természetvédelem érdekeit... a gazdasági döntések és a hatósági intézkedések során figyelembe kell venni”. A Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet rendeltetése a Természetvédelmi Hivatal határozata szerint az, hogy „biztosítsa a védett madarak háborítatlan fészkelését, táplálkozását és vonulását”. A természetvédelmi őr feladata — azért fizetik —, hogy minden törvénytársra, szabálytalanságra fölfigyeljen és az ellen szót emeljen. Mindannyiszor ezt meg is teszi, legyen az „elkövető” úgynevezett „kívülről behatoló”, avagy a birtokon belül lévő halgazdaság. A levelezési füzet tanúsága szerint az őr teljesíti kötelességét, minekutána szinte állandósul a nézeteltérés a merőben más érdekek szerint működő gazdaság és a természet védelmének elkötelezett szakemberek között.

Hogy mikor lesz béke a nádasok között? Mindkét fél részéről elhangzott: ha az országos költségvetés juttatna annyi pénzt a természetvédelemre, hogy a gazdasági veszteségekért kárpótlást fizethetne. A környezetvédők szerint szükség lenne egy független, szakértőkből, kutatókból álló bizottságra is, amely igazságosan eldöntené a vitás kérdéseket. Hogy ne kelljen részfeladatokat ellátóinak nap mint nap öltre menniük egymással.

Mindenekelőtt azonban össznépi fölismerésre kellene jutnunk: valamennyien e Föld szülöttei vagyunk, és közös életterünk védelmének nincs fontosabb közös érdekünk.